

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กและเยาวชน ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ถ้าหากได้พัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเป็นพลังที่สำคัญของชาติได้ในอนาคต ฉะนั้นในการพัฒนาประเทศ จึงมุ่งเน้นเด็กและเยาวชน โดยรัฐบาลมุ่งส่งเสริมให้เด็กวัยเรียนทุกคนมีสุขภาพดี มีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพของเด็ก ปัจจัยหนึ่งก็คือ "อาหาร และโภชนาการเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งสำหรับการวางรากฐานการพัฒนาทั้งร่างกายและสติปัญญาของเด็กแต่ละคน" (วัลย์ทิพย์ สาขลวิจารณ์, 2524)

หากเด็กในวัยเรียน ขาดสารอาหาร หรือได้รับอาหารไม่เพียงพอทั้งในวัยทารก วัยก่อนเรียน และวัยเรียนแล้วก็จะเป็ผลเสียต่อพัฒนาการทั้งร่างกายและสติปัญญา กล่าวคือ เด็กจะอ่อนแอเจ็บป่วยบ่อย สติปัญญาไม่ดี และในที่สุดเยาวชนก็จะกลายเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี (นายแพทย์ไกรสิทธิ์ ตันติศิรินทร์, 2534) ซึ่งการขาดสารอาหารหรือภาวะทุพโภชนาการที่เกิดในวัยเด็กจะเกิดผลเสียต่อสุขภาพ ร่างกาย และสติปัญญา ทำให้ไม่สามารถพัฒนาได้เต็มที่ และไม่สามารถชดเชยแก้ไขให้เป็นปกติได้ในระยะต่อมา

จากการสรุปผลการประเมินแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 6 ระยะครึ่งแผน (พ.ศ. 2529-2532) พบว่า มีนักเรียนอยู่ในภาวะทุพโภชนาการร้อยละ 15.52 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) ซึ่งจำนวนนักเรียนที่อยู่ในภาวะทุพโภชนาการยังคงจำนวนเท่า ๆ เดิม ไม่กระเตื้องขึ้นใกล้เคียงกับเป้าหมาย ซึ่งแสดงว่าการดำเนินงานไม่สามารถลดจำนวนนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่ได้ดำเนินการตามเป้าหมายที่กำหนด หรือแนวทางที่กำหนดมีปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติ หรือวิธีการที่กำหนดไม่อาจลดภาวะทุพโภชนาการได้ เพราะไม่สามารถดูแลไปถึงอาหารเข้า และอาหารเย็นที่บ้านของนักเรียน

จากผลการซึ่งนำหนักนักเรียนทั่วประเทศ 52,741 คน ของกองอนามัยโรงเรียน
กรมอนามัย (2534) พบนักเรียนน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 14.6 เมื่อจำแนกตามระดับ
การศึกษาพบว่า นักเรียนประถมศึกษา มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ในอัตราที่สูงถึงร้อยละ 19.8 และ
เมื่อจำแนกตามอายุก็พบว่านักเรียนกลุ่มอายุ 5-9 ปี มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์สูงมากถึงร้อยละ
21.7 เมื่อนักเรียนโตขึ้น อัตราการตรวจพบนักเรียนน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์จึงค่อย ๆ ลดลง
ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการสำรวจภาวะการเจริญเติบโตของนักเรียนโดยกองอนามัย
โรงเรียนเมื่อปีการศึกษา 2532 ที่พบว่านักเรียนประถมศึกษา มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ในอัตราที่
สูงถึงร้อยละ 17.79 ในขณะที่นักเรียนมัธยมศึกษา มีอัตรานักเรียนน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์เพียงร้อยละ
8.36 นับว่าผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ภาวะการเจริญเติบโตของนักเรียนยังคงเป็น
ปัญหาที่สำคัญ และจำเป็นต้องเร่งรีบแก้ไข โดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษาในช่วงวัย
ต้น ๆ ซึ่งกำลังมีพัฒนาการของร่างกายทุก ๆ ด้านอย่างมาก

เด็กวัยเรียน เป็นวัยที่มีพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และ
สม่ำเสมอ ทั้งเด็กเหล่านี้ยังเป็นวัยที่มีกิจกรรมประจำวันมากมาย เช่น การเล่น การ
เรียน การออกกำลังกายต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ต้องใช้พลังงานมาก สิ่ง
ก่อให้เกิดพลังงานได้ก็คืออาหารที่รับประทานอาหารมื้อหลัก 1 มื้อ ถ้าเมื่อใดก็ตามนักเรียน
เหล่านี้ ต้องอดอาหารมื้อนี้ไป และไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันติดต่อกันเป็นเวลานาน
หรือได้รับอาหารแต่ไม่เพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย อาจจะเป็นการไม่เพียงพอใน
ทางปริมาณ หรือทางคุณภาพ หรือไม่เพียงพอ ทั้งทางปริมาณและคุณภาพแล้ว สิ่งนี้ก็จะก่อให้เกิด
เกิดปัญหาทุพโภชนาการขึ้นมาแล้วปัญหาอื่น ๆ ก็จะมีตามมา

ปัญหาการขาดแคลนอาหารดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ย่อมมีผลทำให้เด็กมีสุขภาพ
ไม่ดี มีความต้านทานโรคต่ำ เจ็บป่วยง่ายทำให้สมรรถภาพในการเรียนลดลง ขาดเรียน
บ่อย ขาดความเอาใจใส่ ขาดความกระตือรือร้นในการเรียน จึงมีผลทำให้นักเรียนสอบตก
ซ้ำชั้น ดังจะเห็นได้จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการซ้ำชั้นของนักเรียนจาก 58 จังหวัดใน
ปีการศึกษา 2532 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติพบว่า อัตราการ
ซ้ำชั้น รวมถึงแต่ชั้นประถมปีที่ 1-6 มีจำนวนนักเรียนถึง 3,943,213 คน ซึ่งส่วนหนึ่งมีผลมา
จากปัญหาสุขภาพทางร่างกาย และสถิติปัญหาของนักเรียนสูงถึงร้อยละ 3.99 คิดเป็นจำนวน
นักเรียน 157,511 คน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

โรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถานที่รวมของเด็ก ซึ่งเป็นวัยกำลังเจริญเติบโต และเด็กนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตชนบทที่ห่างไกล และยากจน ดังนั้นในโครงการหนึ่งที่จะช่วยป้องกัน หรือลดปัญหาภาวะโภชนาการของเด็กและเยาวชน คือ การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน โดยการบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน " สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงได้รณรงค์ให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน เพื่อให้เด็กนักเรียนทุกคนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าอย่างเพียงพอและต่อเนื่องตลอดไป โดยให้โรงเรียนดำเนินงานในลักษณะ เป็นกระบวนการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) เพื่อจัดอาหารกลางวันจำหน่ายแก่นักเรียนในราคาถูกหรือจัดให้เปล่าสำหรับเด็กขาดแคลน และสนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินกิจกรรมเกษตรเพื่อนำผลิตผล หรือรายได้มาสนับสนุนการดำเนินงาน และทำอาหารเพื่อลดต้นทุนอาหาร " (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

โครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนประถมศึกษา ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติต่างก็ได้พยายามจัดทำในหลายรูปแบบหลายวิธีการ รวมทั้งการจัดการบริหารโครงการฯ แตกต่างกันไป โดยได้นำไปประยุกต์ และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบวิธีการดำเนินการและจัดระบบบริหารโครงการตามแต่สภาพสังคมแต่ละชุมชน ความพร้อมของโรงเรียน และสภาพแวดล้อมทั่วไปที่เอื้ออำนวยให้ปฏิบัติได้ ซึ่งในการจัดดำเนินการนั้นจะสำเร็จตามเป้าหมายได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ หลายประการด้วยกันที่อาจมีผลต่อการดำเนินงานของโครงการอาหารกลางวัน ทั้งในแง่ของความสำเร็จหรือล้มเหลวได้

การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะมีปัญหาและอุปสรรค ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยกองนโยบายและแผนได้สรุปปัญหาและอุปสรรคไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533)

1. โรงเรียนขาดพื้นที่ทำการเกษตร ขาดแหล่งน้ำ ขาดน้ำดื่ม น้ำใช้ ขาดสถานที่ประกอบอาหาร ขาดโต๊ะอาหาร และเก้าอี้
2. โรงเรียนขนาดเล็กมักประสบปัญหาขาดทุน ทำให้หมดเงินทุนในการดำเนินงาน
3. ขาดบุคลากรในการดำเนินงาน โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีครูพอดีสั้น หรือครูไม่ครบชั้น
4. ผู้บริหาร และครูผู้รับผิดชอบโครงการในระดับโรงเรียนไม่เข้าใจกระบวนการบูรณาการกิจกรรมให้เข้ากับกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ และยังคงคิดว่าเป็นภาระแก่ครู
5. โรงเรียนอยู่ห่างไกลจากแหล่งที่จะซื้อผลผลิตมาทำอาหาร จึงหาซื้ออาหารไม่ได้ตามความต้องการและทันเวลา
6. บางโรงเรียนต้องการให้เงินทุนหมด จะได้หยุดโครงการ
7. ผู้ปกครองยากจน นักเรียนมีกำลังซื้อต่ำ
8. เกณฑ์มาตรฐานเทียบน้ำหนัก และส่วนสูงเปลี่ยนแปลงบ่อย เป็นปัญหาในการในการสำรวจภาวะทุพโภชนาการ
9. โรงเรียนไม่มุ่งเน้นที่จะแก้ปัญหาทุพโภชนาการอย่างจริงจัง จัดโครงการเพียงมุ่งเน้นให้นักเรียนมีอาหารรับประทานเท่านั้น

ถึงแม้ว่าการดำเนินโครงการอาหารกลางวัน มีปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมาแล้ว แต่ยังมีโรงเรียนบางส่วนที่สามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการประเมินโครงการอาหารกลางวันดีเด่น ในแต่ละจังหวัด แล้วได้ให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด (สพจ.) แจ้งมาพร้อมกับได้กำหนดให้ สพจ. จัดงานวันประถมศึกษาแห่งชาติ แล้วมีการประกาศชื่อโรงเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนอาหารกลางวันดีเด่น โดยในปีการศึกษา 2534 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดต่าง ๆ ได้ส่งรายชื่อโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนที่มีโครงการอาหารกลางวันดีเด่นจำนวนทั้งสิ้น 195 โรงเรียน โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท ตามสภาพพื้นที่และขนาดของโรงเรียน คือ

- ประเภทที่ 1 เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่
- ประเภทที่ 2 เป็นโรงเรียนขนาดกลาง
- ประเภทที่ 3 เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก

ผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงมีความสนใจศึกษา "ปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ" เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันดีเด่นในโรงเรียนประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ของโครงการกับผลการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา
3. เพื่อลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย ซึ่งอาศัยกรอบความคิดแบบ CIPP Model ได้แก่
  - 1.1 ปัจจัยสภาวะแวดล้อม
  - 1.2 ปัจจัยเบื้องต้น
  - 1.3 ปัจจัยในการดำเนินงานที่สัมพันธ์กับผลการจัดดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยมี 2 แหล่ง คือ

2.1 ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียน และครู

2.2 ข้อมูลที่ได้จากการประเมิน หรือเก็บรวบรวมโดยศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบ

โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

3. ศึกษาเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษา ที่ได้เป็นโรงเรียนโครงการอาหารกลางวันดีเด่นทั่วประเทศ ประจำปีการศึกษา 2534

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหาร และครูหัวหน้าโครงการ เป็นข้อมูลที่ตอบตามความเป็นจริง

2. เกณฑ์การประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน ผู้วิจัย นำมาจากเกณฑ์การประเมินของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สามารถใช้เป็นเครื่องมือประเมินผลการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในงานวิจัยนี้ได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน หมายถึง โครงการจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมภาวะโภชนาการที่ดีเป็นกิจกรรมหนึ่งในการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวันซึ่งจัดทำได้หลายรูปแบบ เช่น การจัดอาหารเสริม การจัดอาหารจานเดียว การจัดอาหารแบบเพิ่มเติมและการจัดอาหารเป็นมื้อ เป็นต้น

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลการดำเนินงานโครงการ หมายถึง องค์ประกอบสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับผลในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ในที่นี้จำแนกออกเป็นปัจจัยหลัก 3 ปัจจัยคือปัจจัยสภาวะแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และปัจจัยในการดำเนินงานซึ่งรวมทั้งสิ้น 11 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยสภาวะแวดล้อม ประกอบด้วย

1.1 สภาพพื้นฐานของโรงเรียน หมายถึง สถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำอาหารกลางวันได้แก่ โรงอาหาร โรงครัว สถานที่เก็บเครื่องมือและเครื่องใช้ในการประกอบอาหารรวมทั้งที่ดิน แหล่งน้ำ หรือบริเวณใด ๆ สำหรับทำการเกษตร ปลูกพืชผักสวนครัว หรือเลี้ยงสัตว์เพื่อป้อนผลิตผลในโรงครัว

1.2 โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน หมายถึง การจัดทำให้มีการปลูกพืชผักสวนครัวในโรงเรียนรวมถึงการเลี้ยงสัตว์ในโรงเรียน หรือให้นักเรียนนำไปเลี้ยงที่บ้าน ทั้งนี้เมื่อได้ผลิตผลแล้วทางโครงการอาหารกลางวันก็จะรับซื้อผลิตผลเหล่านี้ แล้วนำมาทำอาหารกลางวันบริการแก่นักเรียน และเป็นการบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

1.3 กิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน (แบบครบวงจร) ประกอบด้วย กิจกรรมการออมทรัพย์กิจกรรมร้านค้า และกิจกรรมส่งเสริมการผลิตของสหกรณ์โรงเรียน อันทำให้นักเรียนได้รับความรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงในเรื่อง การรวมกลุ่มกันซื้อ การรวมกลุ่มกันขาย และการรวมกลุ่มกันผลิต

2. ปัจจัยเบื้องต้น ประกอบด้วย

2.1 บุคลากร หมายถึง บุคคลที่จะดำเนินงานอาหารกลางวัน อาจประกอบด้วย คณะครูนักเรียน ภารโรง หรือผู้ปกครองนักเรียน ที่อาจมีความรู้ทางโภชนาการ หรือมีความสนใจต่อการดำเนินโครงการอาหารกลางวัน

2.2 วัสดุ อุปกรณ์ หมายถึง อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาหาร รวมถึงอุปกรณ์ในการเสิร์ฟอาหาร อุปกรณ์ในการเก็บล้าง โต๊ะและเก้าอี้สำหรับรับประทานอาหารและเครื่องมือในการทำเกษตร

2.3 ด้านการจัดการและบริหารโครงการ หมายถึง การได้นำความรู้กิจกรรมต่าง ๆ ของสหกรณ์ในเรื่อง การซื้อขาย การลงบัญชี การคิดต้นทุนกำไร และการแบ่งงานกันรับผิดชอบโดยใช้กระบวนการกลุ่มให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่คณะทำงาน โดยการติดตามดูแลและประเมินผล

2.4 งบประมาณ หมายถึง เงินงบประมาณที่คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดสรรให้กับโรงเรียน หรือเงินที่ได้รับบริจาคจากองค์กร มูลนิธิต่างๆ หรือเงินจากผู้บริจาคเพื่อจัดทำโครงการอาหารกลางวัน

3. ปัจจัยในการดำเนินงาน ประกอบด้วย

3.1 ด้านการวางแผนดำเนินงาน หมายถึง การได้ศึกษาถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการอาหารกลางวันแล้ว นำมาปรับเป็นแผนการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งนี้ต้องมีการประชุมร่วมกันของบุคลากรทุกฝ่ายในขณะทำงาน

3.2 การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน เป็นกระบวนการเรียนการสอนโดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ คือกลุ่มทักษะกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพเป็นแกนเมื่อบูรณาการแล้วกิจกรรมอาหารกลางวันประกอบด้วยกระบวนการ 7 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมผลผลิต การเตรียมอาหาร การประกอบอาหาร การรับประทานอาหาร การเก็บ และล้าง การจัดการ และการถนอมอาหาร

3.3 รูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน หมายถึง รูปแบบที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดขึ้น เพื่อให้โรงเรียนสามารถเลือกจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบตามสภาพความเหมาะสมทางเศรษฐกิจและท้องถิ่นที่แต่ละโรงเรียนตั้งอยู่มี 4 รูปแบบดังนี้

- (1) แบบจัดอาหารเพิ่มเติม เป็นรูปแบบที่ให้เด็กเรียนนำอาหารมาจากบ้าน โดยทางโรงเรียนจัดทำอาหารคาว(กับข้าว) หรืออาหารหวาน(ขนม) เพิ่มเติมให้ทุกวัน
- (2) แบบอาหารจานเดียว เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการจัดสลับกับรูปแบบอื่น เนื่องจากทำได้ง่ายราคาถูกและมีคุณค่าทางอาหารครบเช่นขนมจีน ก๋วยเตี๋ยวข้าวผัด ข้าวราดแกง
- (3) แบบอาหารชุด เป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดทั้งปริมาณ และคุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย ข้าว กับข้าว และขนมหรือผลไม้ เหมาะกับโรงเรียนขนาดใหญ่
- (3) แบบอาหารผสม เป็นรูปแบบการจัดที่มีตั้งแต่ 1 รูปแบบขึ้นไปประสมกันโดยโรงเรียนสามารถนำรูปแบบทั้ง 3 ชนิดดังกล่าวข้างต้นมาใช้จัดสลับกันไป

อาหารเสริม หมายถึง น้านมทุกรูปแบบ หรืออาหารที่ผลิตจากพืชตระกูลถั่วทุกชนิด คือ ถั่วเขียว ถั่วเหลือง ถั่วดำ ถั่วลิสงนำมาผลิตเป็นอาหารให้เด็กรับประทาน เช่น นมถั่วเหลือง ถั่วเขียวต้มน้ำตาล ถั่วดำแกงบวด ฯลฯ โดยโรงเรียนนำมาจัดเสริมให้นักเรียน รับประทานนอกจากจัดอาหารกลางวันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 วันหรือมากกว่าก็ได้

3.4 ความร่วมมือของชุมชน หมายถึง การร่วมมือและการประสานงานกันระหว่างหน่วยงาน และองค์การในชุมชน การบรรลุซึ่งจุดหมายของโครงการอาหารกลางวัน ต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในชุมชนและหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐ และเอกชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน อาสาสมัคร สมาคม ชมรม บริษัทและห้างร้านเอกชน ฯลฯ

กิจกรรมการเรียนการสอนอาหารกลางวันดีเด่น หมายถึง แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้กิจกรรมอาหารกลางวันเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน การสอน โดยบูรณาการเข้ากับกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ คือ กลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มประสบการณ์พิเศษมาสัมพันธ์กัน โดยมีกลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพ เป็นแกนกลาง และมีแบบประเมินผลอาหารกลางวันดีเด่น เป็นเกณฑ์การประเมินเฉพาะ จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นต้นแบบให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในการนำไปประเมินผล

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้รับประกาศเป็นโรงเรียนที่มีกิจกรรมการเรียน การสอนอาหารกลางวันดีเด่นในปีการศึกษา 2534